

Capitell de Sant Pere Camprodon

S. XI

Pedra calcària

38 x 25 x 25 cm

Museu d'Art de Girona Núm. reg. MDG Fons
Bisbat de Girona

En la “terra de ningú” un artífex va esculpir un capitell. Si més no, peculiar i diferenciat de les poques restes d'escultura arquitectònica que es conserven del monestir de Sant Pere de Camprodon.

La visió conjunta del capitell condueix a la necessitat d'anar una mica més enllà en la possibilitat de que es tracti d'una representació que fuig de la mera decoració esculpida. L'esdevenir del monestir ripollès; la seva petita història ens passa per davant en l'intent d'aprofundir sobre el perquè d'una escena historiada. Potser els personatges representats tenen nom?

AMB NOM

De quí es tracta? aquest petit trosset de pedra, poc rellevant dins la magnitud del romànic del Ripollès potser ens donarà sorpreses... o potser voldria que fos una sorpresa. Vull posar nom als personatges representats. Vull que la petita empremta de l'artista d'aquest capitell tingui la importància que deuria tenir en el seu dia.

Vuit personatges conformen un capitell. Definites amb característiques pròpies i amb certa concreció que els identifiquen.

Sota la influència i protecció carolíngies de l'anomenada Marca Hispànica, Els comtats i subdivisions menors *pagus* serien governats pels comtes designats per l'imperi carolíngi. Camprodon era un *pagus* del comtat de Besalú. Ens traslladem a una terra que s'hauria nomenat "terra de ningú" en el moment de la repoblació d'un paisatge que separava als cristians dels sarraïns. Cap al 913, a la vall de Ripoll hi vivien 1178 persones. Cap al s. XII no en deuriem ser massa més. I aquests monjos; aquests homes eren algú.

Cinc monjos amb un llibre a les mans.

Diu la Regla de Sant Benet(...) *la ociositat és l'enemiga de l'ànima. ... Que sobretot es dediquin un o dos ancians que facin la ronda del monestir a les hores en que els germans es dediquen a la lectura... i vegin si hi ha cap germà peresós que passa l'estona sense fer res o enraonant i no es dona a la lectura(...)*

Els Oficis. (...) *lloances, salms, vigílies(...)* ocasions totes en que els monjos resen al voltant de l'abat; resen, llegeixen, canten...

El Vestit (...) *son suficients per als monjos una cogulla i una túnica per a cada un. ... Pel calçat, peücs i sandàlies(...)*

La cogulla evoluciona cap a dues direccions, la casulla litúrgica i l'Hàbit del Cor dels monjos. Hàbit molt ample amb plecs longitudinals. Potser són els Monjos del Cor en una litúrgia de les hores?

Un monjo amb una caixa a les mans.

Una lipsanoteca? a Sant Pere es veneraven les relíquies de Sant Patllari. Una crismera? Pot ser que el monjo porti el sant Crisma? L'oli consagrat usat per l'església en determinades cerimònies com el baptisme, la confirmació, l'ordenació de bisbes i preveres i la dedicació de noves esglésies i altars.

Un personatge amb un bàcul. Un abat?, un bisbe?. Semblaria que damunt d'una túnica duu una altre peça o si més no les mànigues de la túnica resulten més llargues i ornades arribant als genolls.

Podria tractar-se de l'abat **Jaufred**? El primer abat de Sant Pere de Camprodon i que va dotar al monestir amb aious propis? El monestir de Sant Pere fou fundat pel comte Guifré II de Besalú, net de Guifré el Pilós. Cap al 948 el bisbe Godmar accedí a bastir-lo sota l'ordre dels benedictins. L'any 952 el comte es va assegurar la seva fundació aconseguint un precepte del rei de França Lluís IV l'Ultramarí a Reims en el qual es confirmen les possessions inicials del monestir i entre d'altres, la concessió d'immunitat i el dret de lliure elecció de l'abat d'acord amb la regla de Sant Benet. S'Institueix llavors a Jaufred com a primer abat.

Podria ser l'abat **Bonfill**? durant el seu govern, l'any 1017 Bernat Tallaferro i el seu fill Guifré obtenen del Papa Benet VIII una butlla adreçada a l'abat Bonfill on confirmen les possessions i la lliure elecció de l'abat, la facultat de dirigir-se a qualsevol bisbe, no només el diocesà per a obtenir la ordenació dels seus clergues, el Sant Crisma i altres prebendes. Benet VIII augmenta els privilegis que té el monestir. Cap persona pot nomenar l'abat en aquell monestir que no siguin el monjos.

Es l'abat Gregori? l'any 1118 Ramon Berenguer III el Gran, concedeix la celebració d'un mercat setmanal els dilluns al voltant del monestir sense competència i amb seguretat i drets pels que hi acudissin.

Un personatge sense res a les mans. Un personatge peculiar. Un monjo? Un préver?, un Prior?. No duu res a les mas que ens l'identifiqui, tot i que aquestes estan disposades en actitud d'agafar. Però sí que vesteix una túnica i sembla que una capa o túnica amb la mateixa forma a les mànigues que la de l'abat o bisbe. Tanmateix les robes que porta presenten uns plecs amb forma de roleus a l'alçada del pit i espatlles que el fa diferent als altres personatges. Abats i aconteximents s'aniran succeint dins la comunitat fins que en el 1070 després

d'un període, sembla que de relaxació, el comte de Besalú Bernat II cedí el monestir al de Moissac. Llibertats i privilegis es van aturar. Camprodon restarà sota tutela francesa fins el 1461. Moissac havia de confirmarà ara l'elecció de l'abat el qual obtenia els honors de Prior però sense utilitzar el bàcul.

El capitell. Potser és una al·lusió a la consagració de l'església de 1169? Potser hi estan representats el bisbe de Girona **Guillem de Monells, Pere III** l'abat amb els honors de Prior i sense bàcul que vesteix d'una manera especial i un monjo amb una lipsanoteca que porta una reliquia potser de Sant Patllari; les relíquies del qual van ser venerades al monestir de Sant Pere? Després de la incorporació a Moissac una època d'esplendor torna a la comunitat. Coincidirà aquest moment de bonança amb la hegemonia del comte de Barcelona Ramon Berenguer III el Gran (1082-1131). Els comtats de Besalú i Ripoll s'incorporen als estats del comte de Barcelona el 1111.

Aquesta serenor política que es traduiria en una major dotació als monestirs va ser-ho justament per tot el territori. Esglésies de finals dels ss. X i XI es van anar substituint per construccions renovades. (...) *en el cas dels claustres, la incorporació de la decoració escultòrica als suports d'acord amb els nous paràmetres decoratius va obligar sovint a refer les galeries que delimitaven patis preexistents(...)* (Lorés, Immaculada. Actualització dels edificis: noves construccions i incorporació de l'escultura. El Romànic a la Mediterrània, Catalunya, Toulouse i Pisa, 1120-1180, MNAC 2008. p. 127)

Es en aquest punt on cal fer esment de la possibilitat de que aquest capitell formés part d'un claustre. Certament Antoni Serrallach (l'arquitecte que va restaurar el monestir el 1896) parla dels vestigis d'un claustre que estava conformat per arcades sostingudes per pilars de secció quadrada... una formació arquitectònica que no s'adiu amb el nostre capitell de columna rodona. Però, podria tractar-se aquest d'un pati preexistent?, Serrallach també ens parla d'un porxo o galilea que tenia l'església i del que encara en resten mostres. Tal i com s'ha conservat el capitell, amb restes de policromia i una cara gairebé sencera dona pistes també de la seva ubicació.

Potser resulta pretensions i forassenyat voler donar nom a les figures però quan fugim de la escultura predominantment decorativa en els claustres catalans del s. XII necessito posar nom a una escena. Una petita història que un escultor va plasmar amb una finalitat. Podria tractar-se d'una mera escultura amb escena historiada que segueix models coneguts i abastament copiats pels artífex dels tallers i il·lustra uns instants de la litúrgia monacal benedictina? n'hi ha exemples per les contrades catalanes. Monjos al voltant d'un abat en processó, de celebració... n'hi ha a Sant Martí del Canigó, a Sant Cugat del Vallès, a Sant Pere de Roda, Santa Maria de l'Estany...

Estilísticament ens apropa a l'entorn del taller de Ripoll i Girona. Per la seva temàtica sembla que aquest capitell s'escapa dels altres provinents del monestir i que es conserven sota de l'altar de la propera església de Santa Maria, que presenten models corintis i representacions zoomorfes i vegetals. Una temàtica abastament utilitzada en els capitells del taller de Ripoll amb clares influències de l'escola rossellonesa.

També derivat del corinti el nostre capitell resulta peculiar dins aquesta petita mostra de Camprodon. En la representació historiada observem altres influències de Tolosa i de Itàlia que també van ser característiques dels tallers de Ripoll.

Cronològicament situariem la escultura durant la segona meitat del s. XII. Un moment àlgid de l'escultura ripollesa immediatament posterior a l'execució de la magnífica portalada i molt a prop a les dècades centrals de la centúria en que sembla que es va treballar el claustre del monestir de Ripoll;

Malauradament el mal estat del capitell no ens permet d'observar el detall de totes les figures, però l'acurada execució de cada personatge que sobresurt d'un fons de palmetes ens acosta estilísticament a la manera ripollesa.

Podria tractar-se d'una escena escaient a un esdeveniment important pel monestir?